

Boxing Future Health

STILHED FØR STORMEN

Af Steen Svendsen og Søren Steen Olsen, Public Futures

Teknologiske og filosofiske perspektiver, baseline-frem-skrivninger, scenariosnacks og patientprofilers rejse gennem fremtidsbilleder. På 2. workshop i Boxing Future Health, blev ekspertgruppen for alvor sat i arbejde, med projektets fokus på og illustrering af det fremtidsrum, som sundhedsvæsenet, anno 2050, kan udspille sig i.

FREMTIDENS SPÆNDEVIDDE

Boxing Future Health-processen er bygget op omkring tre faser, framing, scanning og scenarietudvikling, og i hver fase involveres projektets ekspertgruppe gennem dialogbaserede workshops. Denne artikel er en reportage om heldagsworkshoppen, med beskrivelse af dagens debatter og resultater.

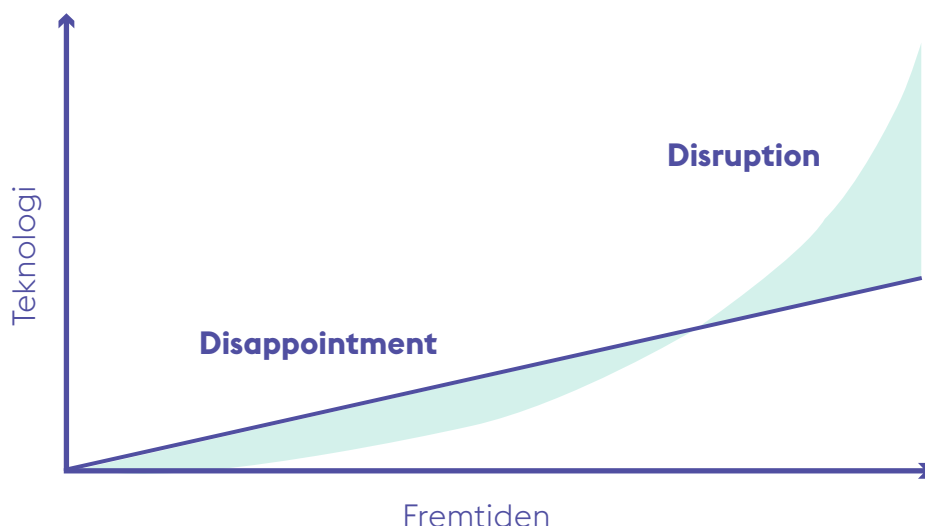
Efter den forståelsesmæssige og problemafgrænsende framing-fase, var omdrejningspunktet for dagen scanning, blandt andet af den teknologiske horisont samt perspektiver med filosofisk og historisk afsæt. Dette gav anledning til at reflektere over, om vi er tilstrækkelig åbne over for overraskende udviklinger, der fuldstændig bryder med den hidtidige udvikling. Tænker vi tilstrækkelig disruptivt om fremtiden?

De inviterede oplægsholdere beskrev begge to alternative måder at tænke fremtid på. DTU-professor Jan Madsen kaldte dem hhv. lineær og eksponentiel.

Filosof og professor Uffe Juul Jensen, kaldte dem hhv. abstrakte og konkrete utopier.

Jan Madsen fremhævede og illustrerede en enkel, men afgørende, observation om vanskelighederne ved at forstå og forestille sig store brud. Den udspringer direkte af erfaringerne med digital teknologi, men den drejer sig også om mange andre samfundsmæssige områder, der er præget af eksponentiel udvikling, som fx befolkningstal eller økonomisk udvikling.

Det enkle budskab er, at eksponentielle udviklinger – dvs. variable, der vokser med en konstant procentsats pr. tidsenhed – i begyndelsen kan virke meget beskedne. De vil længe befinde sig under en tænkt lineær udvikling – første skraverede felt – og dermed være i disappointment-området. Skuffelsen over den beskedne udvikling varer ikke længe, før udviklingen pludseligt og med uimodståelig kraft, bryder igennem - herefter er man i disruption-området.

Figur 1

Det er nemt at forstå figuren – men det er sværere at vide i praksis, om vi befinder os på en lineær eller eksponentiel kurve. Og som mennesker har vi formentlig en indbygget tilbøjelighed til at tænke og forstå udviklingen lineært.

Hvorvidt udviklingen bedst beskrives som lineær eller eksponentiel, er i udgangspunktet et deskriptivt spørgsmål. Uffe Juul Jensens kommentarer om fremtidstænkning havde fat i det normative, i utopier. Han påpegede med filosofen Ernst Bloch, at der findes to slags utopier: De abstrakte, hvor vi fremskriver og drømmer om løsninger og goder, uden at forholde os til de ofte modsætningsfyldte betingelser og processer, der influerer udviklingen. Og de konkrete utopier, der medtænker de modsætningsfyldte tendenser.

Der er et spændingsfelt mellem det deskriptive og det normative. Er det fornuftigt at tænke disruptivt i lyset af teknologiens eksponentielle udvikling? Eller er det fornuftigt at tænke i konkrete utopier, i lyset af de modsætningsfyldte tendenser?

Skal man vurdere det samlede billede fra dagen, synes de fleste at holde sig forholdsvis tæt omkring eksisterende fremskrivninger af historiske udviklinger (baseline-forløb). Disse alt-andet-lige forestillinger, har dog ofte en sandsynlighed på mindre en 50% - det er således mere sandsynligt, at baseline udviklingen erstattes af noget andet. Og jo længere tidshorisont, desto mindre sandsynligt bliver en baseline. Ligeledes er det vigtigt, at man i sin normative tænkning om fremtiden – hvad ønsker vi? – er i stand til at tænke både abstrakt og konkret.

Vi lever måske i en tid, der i fremtidens tilbageblik, vil fremstå som stabil og adstadig. Måske repræsenterer nutiden stilheden før stormen. Under alle omstændigheder, er vi nødt til at kunne håndtere den store spændvidde, som både Jan Madsen og Uffe Juul Jensen peger på. Og det er netop her, scenarier er en meget velegnet metode.

Spændvidden er også relevant i udfoldelsen af scenarierne. Det gælder om at ramme den rigtige balance mellem det lineære og det eksponentielle, og mellem det abstrakte og det konkrete. Nu til reportagen.

Prolog **FREMTIDSARKÆOLOGI**

Som en lille optakt og appetitvækker, blev vi præsenteret for genstande fra fremtiden. Deltagerne var blevet bedt om at medbringe en ting fra fremtiden, og mange havde haft hovedet i blød og var nået frem til en overraskende mangfoldighed af bud.

En stor spændvidde var repræsenteret - fra det retroagtige, bestående af en mønt, en kvist rosmarin, et kassettebånd og en papiravis, til det science fiction-agtige, indeholdende en "Back-up Me" ekstern harddisk, en parfume med personlig information og en intelligent støttestrømpe. Teknologitrodsige udsagn "Jeg er analog!", var også i blandt fremtidsgenstandene, samt en 30 år gammel science fiction-roman for børn, som havde fundet vej, takket være forfatteren selv. En underholdende og tankevækkende indledning.

TEKNOLOGI OG FILOSOFI

Professorer, fik vi meget kvalificerede indspark og input til arbejdet. Jan Madsen, professor på DTU, beskæftiger sig med digitale teknologier og deres anvendelser på sundhedsområdet. Uffe Juul Jensen, professor i filosofi på Aarhus Universitet, arbejder med sundhedsfilosofi, i teori og praksis. Deres indlæg havde forskelligt fokus, men tegnede tilsammen nogle af de afgørende perspektiver op.

Jan Madsen gav et hurtigt overblik over digitaliseringens perspektiver for sundhedsområdet, og budskabet var klart: Sundhede-teknologien bliver digital. Den digitale teknologi bliver integreret i vores omverden, i os selv og i vores interaktion med sundhedsvæsenet. En udvikling, i fin tråd med oplæggets titel:

"Det handler om mig!"

Samtidig bliver vi, i stadig højere grad, i stand til at oversætte kroppens biologi til data og algoritmer, hvorfor forebyggelse, diagnose, behandling og rehabilitering i stigende grad bliver et spørgsmål om at korrigere, redigere og omskrive kroppens programkoder. Et nyt paradigme er på vej, og det kommer med den hastighed, der kendetegner digitaliseringen: Eksponentiel.

Uffe Juul Jensen havde et andet perspektiv. Nok er teknologien en stærk og dynamisk faktor, men den determinerer ikke udviklingen - civilsamfund og stat er medspillere. Magtrelationer, forståelser og den historiske baggrund må tænkes med. Patient/læge-forholdet har været et genstandsfelt for filosoffer siden Platon, og der har lydt kritik af både teknologi og system som noget, der ødelægger den frie relation i dette forhold, som fratager patienten borgerfriheden og gør lægen til slave af teknologien. Samtidig, har vi i høj grad velfærdsstaten og dens værdier med i bagagen, som en væsentlig del af fremtidens bagtæppe.

Uffe Juul Jensen pegede herudover på et andet tema, nemlig den grundlæggende forståelse af patienter, sygdom og sundhed. To muligheder blev skitseret. Der er den, der

har fokus på at bekæmpe og helbrede sygdom, og hvor viden, forskning og eksperter er dominerende. Men der er også en anden forståelse, som ser sygdom som en del af livet, hvor patienten er i øjenhøjde, og hvor systemet er bygget op omkring patientens behov - som menneske, snarere end som bærer af en sygdom.

Hermed var der lagt op til den efterfølgende plenumdebat, hvor der blandt andet blev dykket ned i konsekvenserne for lægens rolle, ulighed i sundhed, og hvorvidt politikerne har modet til at tage de visionære beslutninger, der kan matche udviklingen.

DELPHI-RUM OG SCENARIESNACKS

På workshopdagen fik vi zoomet vi ind på de konkrete tendenser der bevæger området, og vurderet deres sandsynlighed og væsentlighed. Deltagerne blev spurgt om, hvilke aktører, der ville være de væsentligste drivkræfter. Dimensioner og proportioner blev indkredset, blandt andet gennem brug af baseline-fremskrivninger for sundhedsudgifter, for private sundhedsudgifters andel, for middellevetid og for sygdomsmønstre. Baseline-scenarier er fremskrivninger efter linealmetoden - hvor vi ender, ud fra en alt-andet-lige betragtning. Eksperternes opgave bestod i at vurdere baselines: Kommer der knæk den ene eller den anden vej i forhold til baseline-forløbet? Og hvorfor eller hvorfor ikke?

Gennem arbejdet med en række såkaldte "scenariosnacks", fik vi desuden tyvstartet på selve scenarieudviklingen. På baggrund af fire kort skitserede fremtidsbilleder, arbejdede ekspertgruppen gruppevis med patientprofilers oplevelse og rejse gennem fremtidsbilledet. Resultatet blev mange tankevækkende outputs.

Det vil danne afsæt for det videre arbejde med at udvikle scenarierne. I det følgende gennemgås resultater og output fra øvelserne.

BASELINE SUNDHED 2050

Baseline-forløb, bygger på fremskrivninger af historiske udviklinger. Dermed bliver baseline en projektering af fortiden ind i fremtiden, ud fra ønsket om at få indblik i, hvad der tegner sig, hvis udviklingen fortsætter som hidtil.

Det bliver også kaldt "lineal-metoden" og det henviser til den meget simple og bevidst, ureflekterede metodiske tilgang. Det giver et "alt andet lige" bud på fremtiden, men da meget lidt er netop dét i et fremtidsperspektiv, tegner baseline-forløbet ikke nødvendigvis det mest sandsynlige, fremtidige forløb. Styrken ved baseline-forløb er, at de giver et bud på fremtiden, baseret på faktuel, historisk udvikling, og lægger op til debat af, hvad der kan ændre forløbet.

Til workshoppen har vi udarbejdet baseline-forløb for fire centrale aspekter ved fremtidens sundhed 2050, baseret på materiale fra Danmarks Statistik (DS), OECD, WHO og egne beregninger. De fire områder

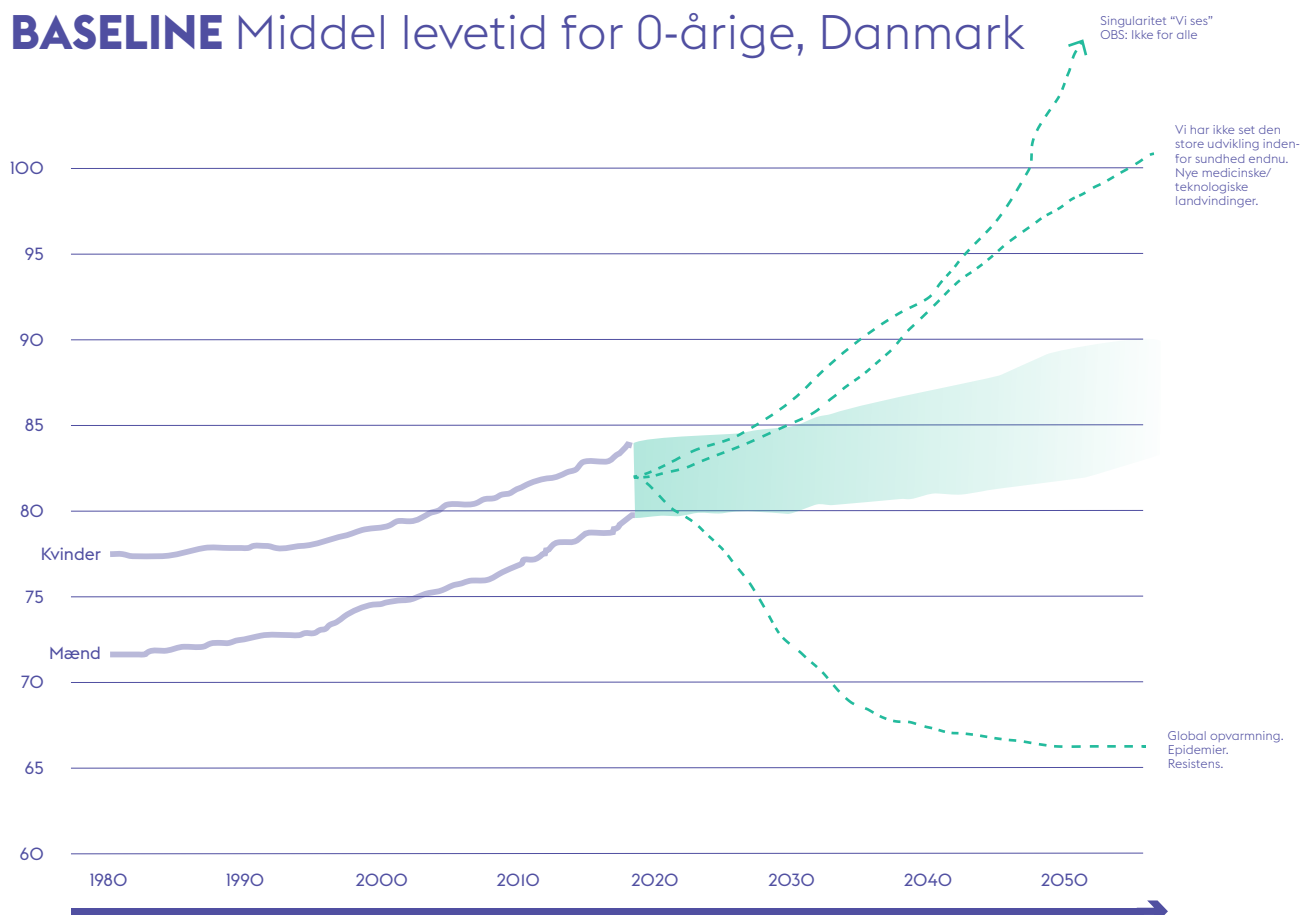
er middellevetiden, sammensætningen af sygdomsbyrden, samt offentlige udgifter og private udgifter til sundhed. På workshoppen blev deltagerne bedt om at kommentere og nuancere baseline-forløbene, og vi gengiver en række hovedkonklusioner nedenfor.

Middellevetid

Debatten om fremtidens sundhed er ofte præget af utopier og visioner, om en væsentlig forlænget levealder og sågar mulighederne for evigt liv. Det bliver ikke inden 2050, hvis man spørger Danmarks Statistisk. Deres bud er +5 år i gennemsnit per dansker. Fra 81 år til 86 år.

Det store flertal af deltagere mente, at dette var for lidt, og forventede en middellevetid +10 år – men absolut ikke forventninger om evigt liv. Mindre, hvis epidemier, bakterieresistens m.v. slår igennem. Højere – faktisk meget højere - fordi vi endnu ikke har set effekten af ny teknologi og forskning i sundhed.

BASELINE Middel levetid for 0-årige, Danmark

Figur 2

Sygdomsbyrden

Hvad fejler vi i fremtiden? Baseline baseret på WHO's tal og egne beregninger, giver ét entydigt svar, nemlig mentale og neurologiske sygdomme. En konklusion, som også blev delt af deltagerne på workshoppen. Hvor mentale og neurologiske sygdomme udgør godt 17% af sygdomsbyrden i dag, vil de i 2050 antage omkring 40% af sygdomsbyrden. Kræft og hjerte-kar-sygdomme forventes at falde, og samtidig er der forventning om, at vi kommer til at se helt nye sygdomme, fx "softwaresygdomme".

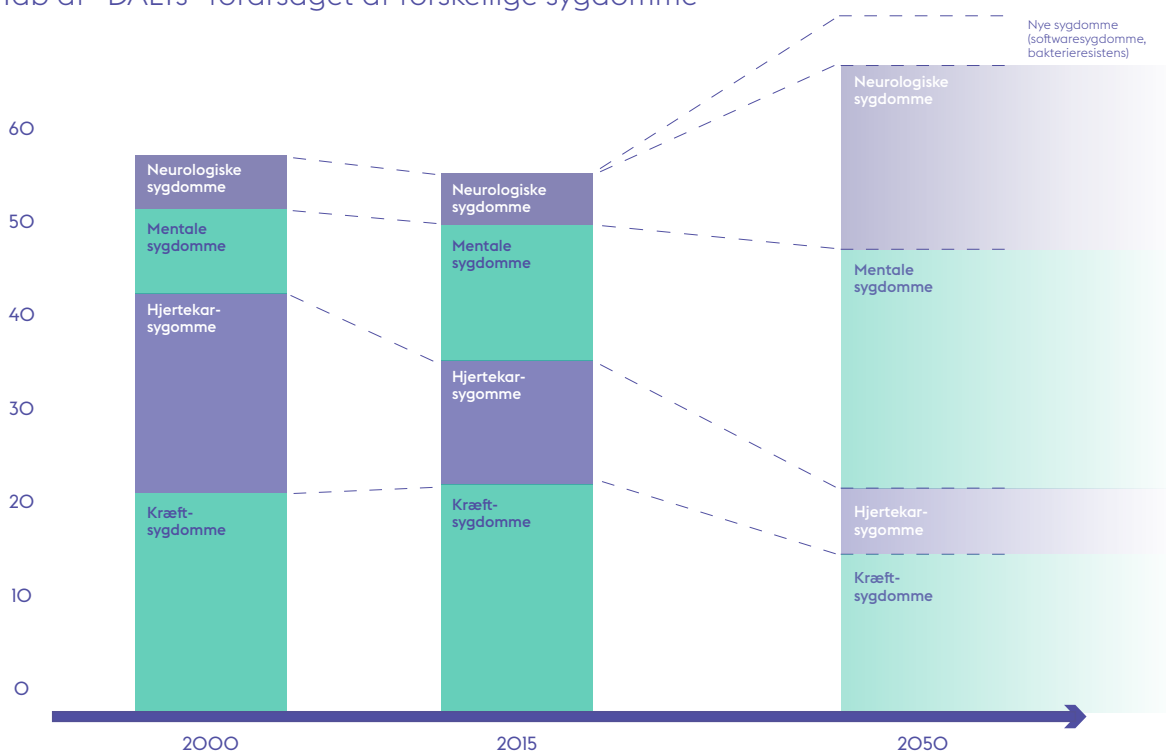
Offentlige og private sundhedsudgifter

Hvad kommer det til at koste og hvem skal betale? Baseline-forløb baseret på OECD-prognoser og egne beregninger anslår, at de offentlige udgifter til sundhed, i pct. af BNP for Danmarks, vil stige fra 9% til 14%. Da BNP i mellemtiden forventes af vokse markant, er der tale om en betydelig stigning, men dog ikke i et omfang, der tvinger samfundsøkonomien i knæ, trods aldring og teknologiske nybrud.

Flertallet af deltagere på workshoppen var enige i vurderingen, eller mente at stigningen ville blive en smule mindre. Der var dog også synspunkter om, at de offentlige udgifter ville stige yderligere, grundet stigende behandlingsudbud. Samme årsag ligger til grund for deltagernes forventning om en markant højere egenbetaling, og dermed stigning i de private sundhedsudgifters andel af sundhedsudgifterne. Hvor baseline fremskrivninger, baseret på Danmarks Statistiks historiske tal, forventer et uændret forløb, forventede deltagerne en stigning på mellem 5 og 20%.

BASELINE: Sygdomsbyrden i Danmark

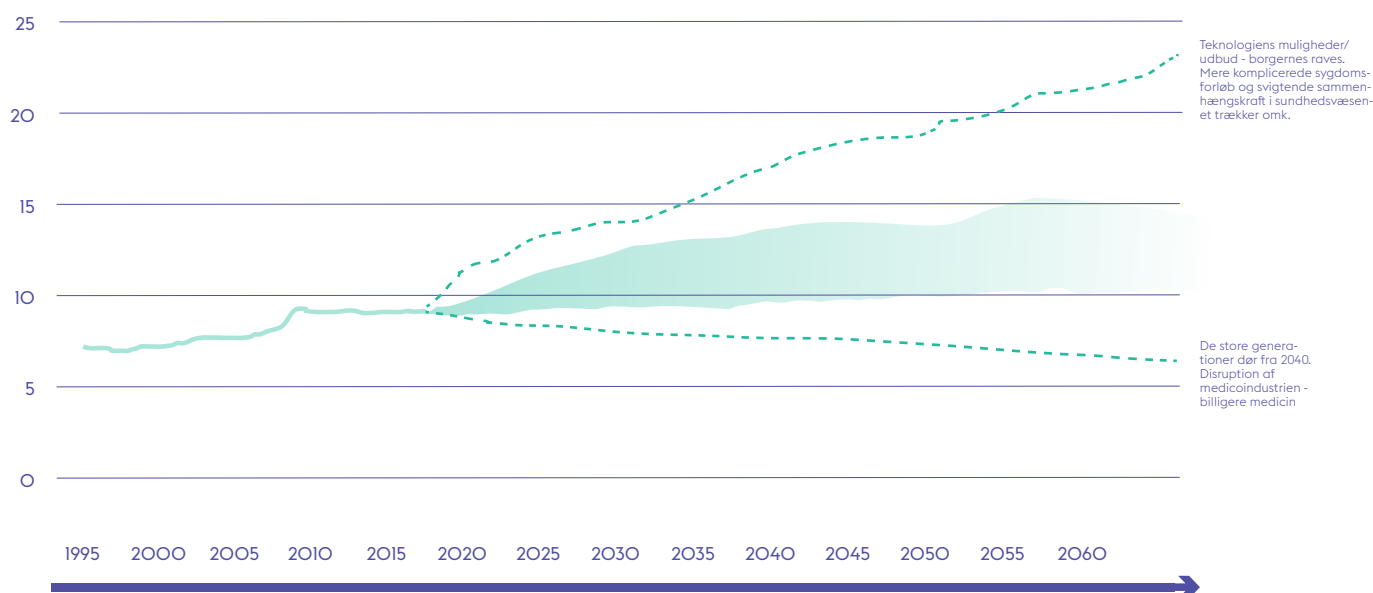
Tab af "DALYs" forårsaget af forskellige sygdomme

Figur 3

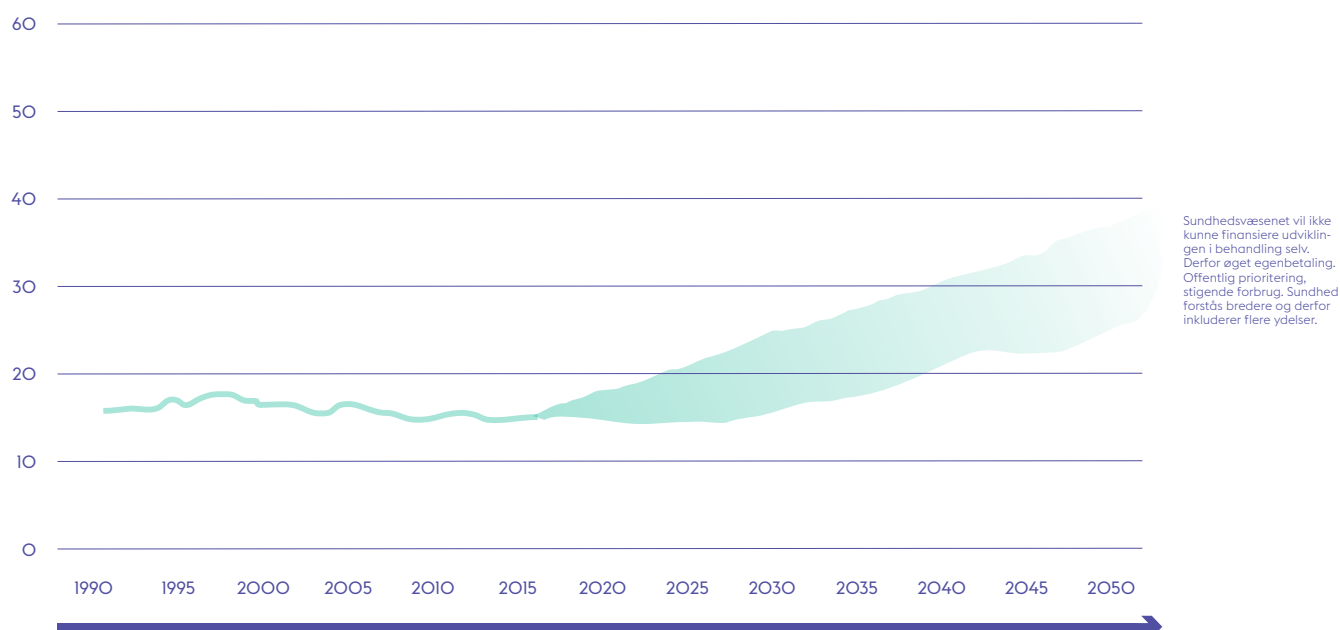
BASELINE: Offentlige udgifter til sundhed i % af BNP, Danmark 1995-2060

OECD-prognose, cost-containment forløb

Figur 4

BASELINE: Private sundhedsudgifter i pct. af samlede udgifter til sundhed, Danmark 1990-2050

Figur 5

TENDENSER

Sundhedsområdet

Deltagerne blev også bedt om at forholde sig til en række tendenser i og omkring sundhedsområdet. Tendenser, som netop vil være med til at bryde baseline-forløbene på figur 3, 4 og 5.

Deltagerne blev bedt om at vurdere sandsynligheden for, at de pågældende tendenser ville udvikle sig, og i givet fald, hvor væsentlige de vil være for sundhedsområdet. Begge forhold fra 1 til 10, hvor 1 er yderst usandsynligt/uvæsentligt, og 10 er yderst sandsynligt/væsentligt.

Vurderingerne tegner et billede af top-3 tendenser, både hvad angår sandsynlighed og væsentlighed. Det drejer sig om øget digitalisering, øget individualisering/personlig sundhedsteknologi, samt den mere overordnede konsekvens af tendenserne - det offentlige sundhedsvæsen, som værende noget helt andet i 2050, end i dag.

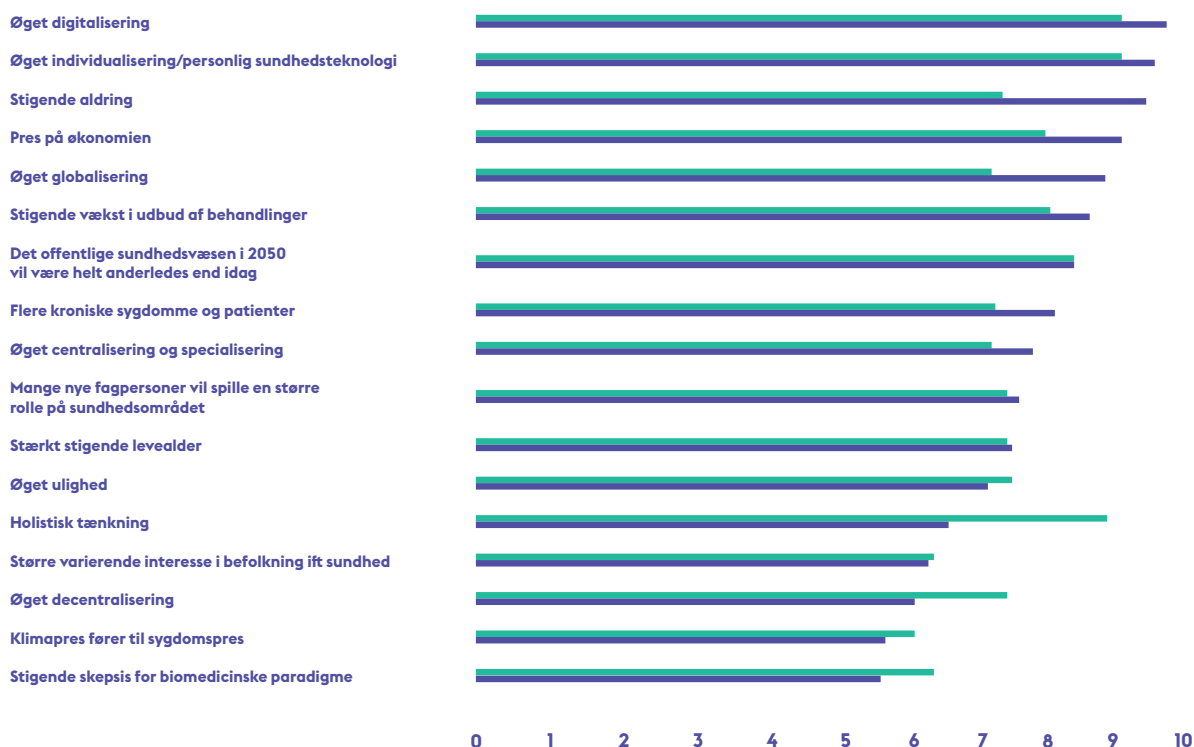
Tre sikre bud med en klar iboende sammenhæng. Digitalisering skaber grundlag for personlig sundhedsteknologi, der igen vil ændre sundhedsvæsenet. Tendenser som "pres på økonomien" og "stigende vækst i udbud af behandlinger" følger lige efter - igen med et logisk indbyrdes samspil.

"Øget globalisering" og "øget aldring" vurderes af deltagerne som meget sandsynligt, men med noget lavere væsentlighed end de foregående.

Inden for fremtidsforskning, betegner man tendenser med en lille sandsynlighed, men stor effekt hvis de forekommer, for wild cards. Således får tendensen "holistisk tænkning bliver den primære tilgang inden for sundhedsområdet" - ud fra deltagernes vurdering - nærmest status af wild card. Det samme, dog i mindre grad, gælder "øget decentralisering" og "stigende skepsis over for det biomedicinske paradigme". Stor effekt - lille sandsynlighed.

TIP EN TENDENS

Sandsynlighed ■ Væsentlighed ■

DE AFGØRENDE AKTØRER

Sundhedsområdet

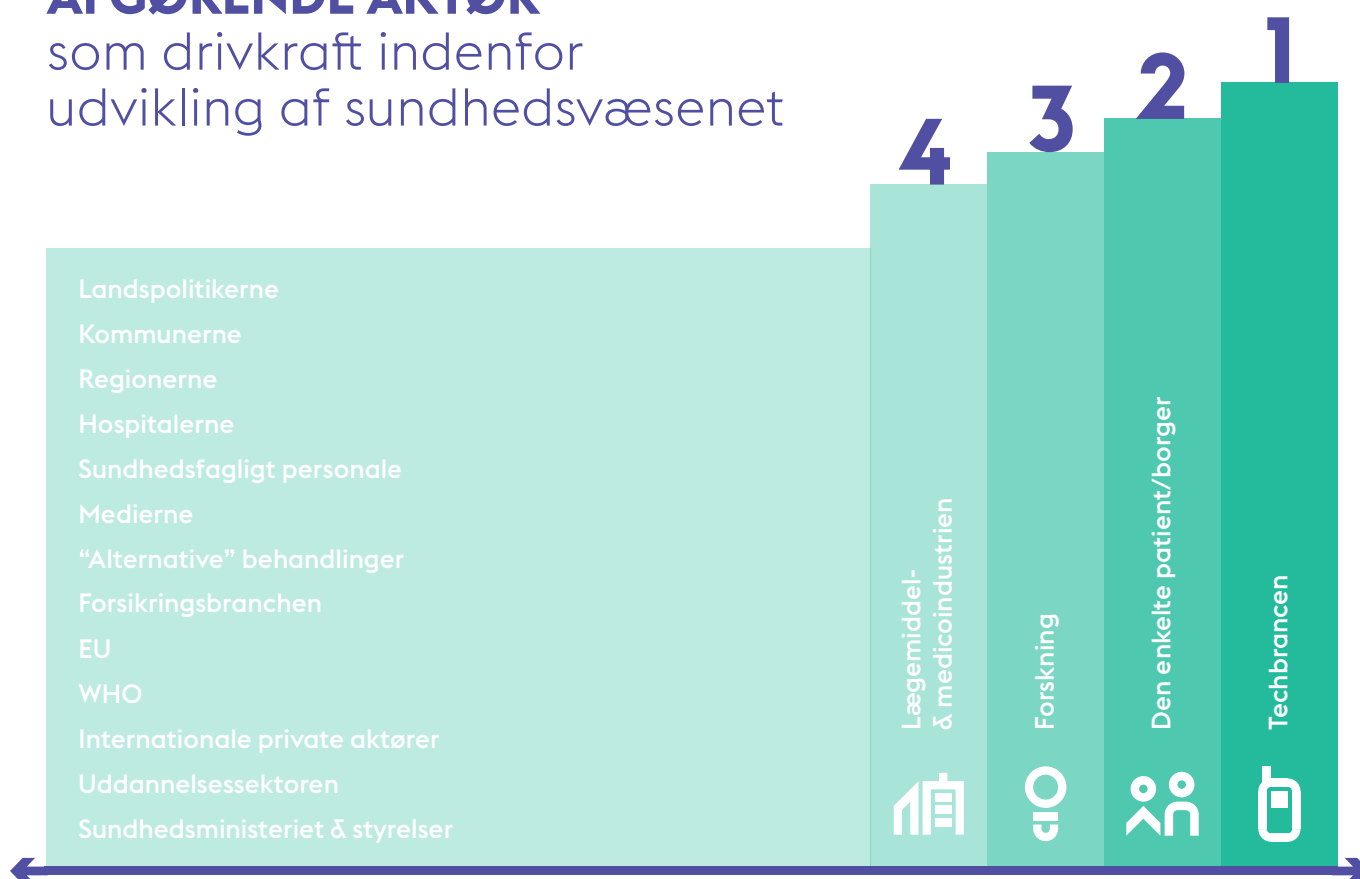
Som en slags afstemning, blev deltagerne bedt om at vurdere, hvilken eller hvilke aktører, der bliver de stærkeste drivkræfter i udviklingen af sundhedsområdet. Deltagerne kunne vælge blandt et bredt spektrum af aktører og tilføje aktører, de savnede.

Igen resulterede øvelsen i en klar top-3, nemlig tech-branchen, den enkelte patient/borger og forskning. En vurdering, der stemmer

helt overens med deltagernes vurdering af tendenser - patient, forskning og tech-branchen - som udgør en stærk konstellation, der i anden omgang kan presse politikere og sundhedsområdet til ændringer.

Lægemiddel- og medicoindustrien kom ind på en klar fjerdeplads, og derefter var der meget langt til de øvrige, som fik meget få eller ingen stemmer.

AFGØRENDE AKTØR som drivkraft indenfor udvikling af sundhedsvæsenet

SCENARIO-SNACKS

Dagen blev afrundet i form af ekspertgruppens arbejde med de første skitser til de endelige scenarier. Foruden præsentationen af fire scenarier, indgik der - i tillæg til øvelsen - personaer, repræsenterende borgere eller patientgrupper, som skal leve og navigere i hvert fremtidsbillede. Herigennem blev interessante iagttagelser, samt styrker og svagheder fremstillet, relateret til hvert scenarie.

Mellem det ønskelige eller uønskede, samt styrker og svagheder, blev trukket en hårfin grænse, i målsætningen om at belyse hvorvidt hvert sundhedsscenario er en mulig eller sandsynlig udvikling - ikke hvad deltagerne foretrak som fremtid.

Endelig blev scenariets sandsynlighed opgjort kvantitativt, på en skala fra 1-5, hvor 1 er yderst usandsynligt og 5 yderst sandsynligt. På figur 8 er gennemsnittet for deltagerne vurdering gengivet under hver scenarieoverskrift. Deltagerne gav en relativ høj sandsynlighed for alle scenarier, hvor "det sunde menneske" dog klart indtager rollen som mindst sandsynligt, mens de tre øvrige ligger meget tæt og højt.

Frem mod den 3. workshop, arbejder vi videre med materialet fra scenarie-øvelsen og indarbejder de mange gode og konstruktive forslag til mere helstøbte scenarier.

SCENARIO-SNACKS

Sandsynlighed

